

Ἐν Χανίοις

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ

Ειδ. Συνεργάτης των Γενικών Αρχείων του Κράτους

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΕΡΟΣΗΤΕΙΑΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Ο Επίσκοπος Ιεροσητείας Αμβρόσιος Σφακιανάκης είχε γεννηθεί στο Ηράκλειο στις 15 Σεπτεμβρίου του 1856 και είχε λάβει το κοσμικό όνομα Δημήτριος. Ο πατέρας του καταγόταν από το Βραχάσι Μεραμβέλλου και η μητέρα του από το Χουδέτσι Πεδιάδος.

Αμβρόσιος Σφακιανάκης, Επίσκοπος Ιεράς και Σητείας

Κατά σημείωμα της νονάς του Επισκόπου, Χατζή Ειρήνης:

Ο Επίσκοπος Αμβρόσιος εγεννήθη ημέρα Σαββάτω τη 15 Σεπτεμβρίου 1856 και εβαπτίσθη ημέρα Κυριακή τη 23 Σεπτεμβρίου 1856 (λαβών το όνομα Δημήτριος).

Καλλίνικος ιερομόναχος Επανωσήφη εβάπτισε. Χατζή Ειρήνη ανεδέχθη. Αυτή και εβύζασεν έχουσα τότε μικρόν τον υιόν της Αλέξανδρον.

Μέγας σεισμός τη 30 Σεπτεμβρίου 1856.

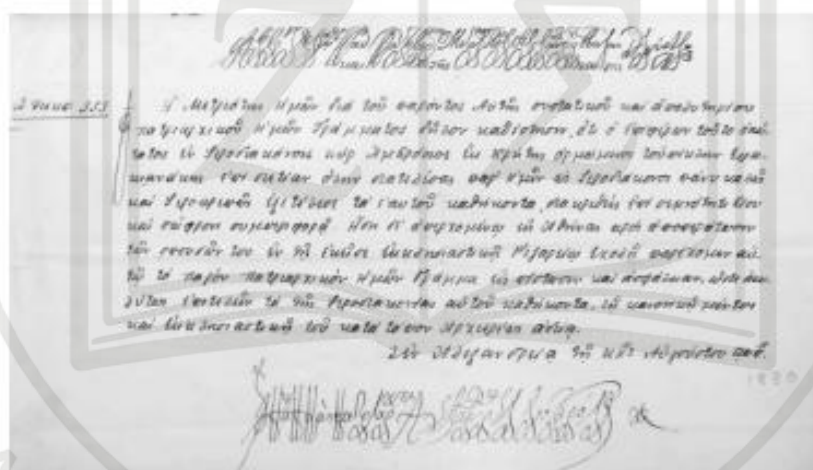
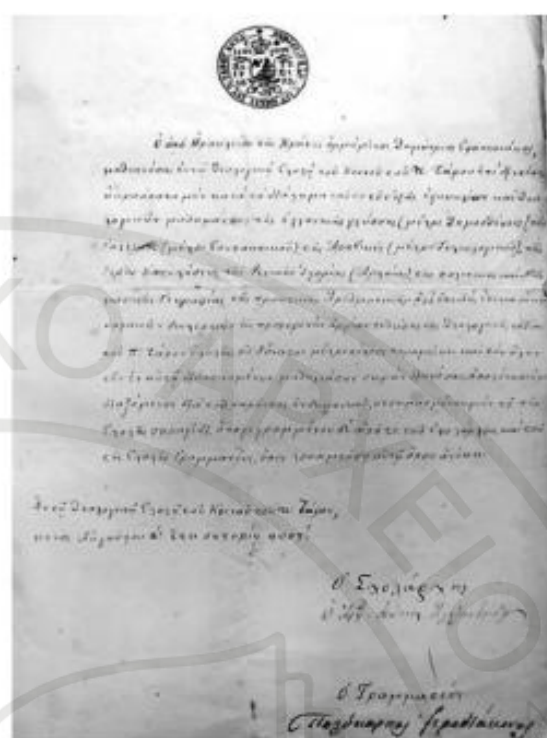
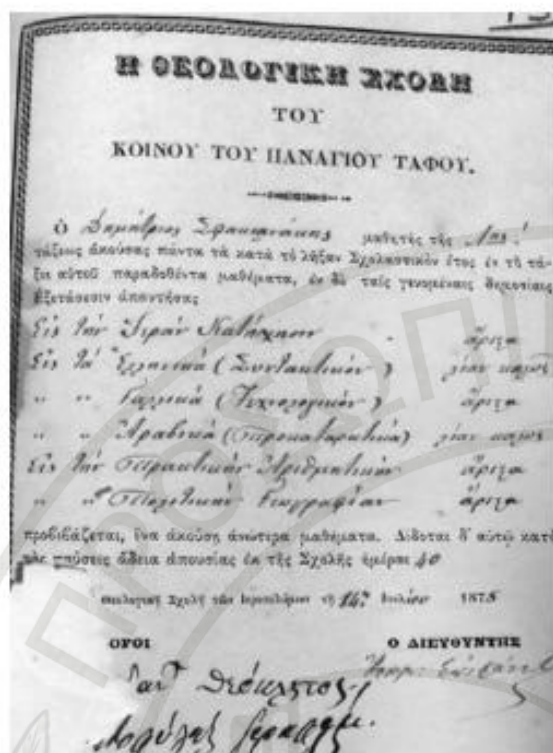
Είναι σημείωση του ιδρυτή και πρώτου διευθυντή τον Ιστορικού Αρχείου Κρήτης Νικολάου Παπαδάκη σε σημείο τον αρχείου τον Αμβροσίου που απόκειται στο ΙΑΚ.

Η Επανάσταση του 1866 διέκοψε τις σπουδές του στη στοιχειώδη εκπαίδευση και άφησε έντονες μνήμες στο δεκαετή Δημήτριο. Τις Γυμνασιακές σπουδές περάτωσε στο Ημιγυμνάσιο Ηρακλείου. Ακολούθως φοίτησε στη Θεολογική Σχολή τον Τιμίου Σταυρού του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων ως υπότροφος. Επειδή η Σχολή έκλεισε το 1876, μετέβη στην Ιερισσό όπου χειροτονήθηκε Διάκονος. Ακολούθως μετέβη στην Αλεξάνδρεια, αλλά επανήλθε στην Αθήνα όπου φοίτησε στη Ριζάρειο Σχολή και το 1882 ενεγράφη στη Θεολογική Σχολή τον Πανεπιστημίου Αθηνών από όπου απεφοίτησε το 1887. Επανελθών στην Αλεξάνδρεια, έφθασε στο βαθμό του Μεγάλου Αρχιμανδρίτη και Ιεροκήρυκος πάσης Αιγύπτου, παρά τον Πατριάρχη Σοφρώνιο. Εκεί πληροφορήθηκε την εκλογή του από την Ιερά Σύνοδο της Κρήτης ως Επισκόπου Ιεράς και Σητείας και χειροτονήθηκε στο Ηράκλειο στις 28 Ιανουαρίου 1894.

Η Επισκοπική του δράση υπήρξε πολυσχιδής και παραγωγική. Η συμβολή του ήταν καθοριστική, ιδιαίτερα διότι συνέδεσε το όνομά τον με την Επανάσταση του 1897-98 και τη μεγάλη αναδιοργανωτική προσπάθεια σε Εκκλησία και Παιδεία. Πέθανε στις 5 Ιανουαρίου 1929.

Το αρχείο τον Επισκόπου απόκειται σήμερα στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης και εκτείνεται σε τρεις τόμους και δυο τομίδια, βιβλιοδεμένοι όλοι, καθώς και λυτά έγγραφα.

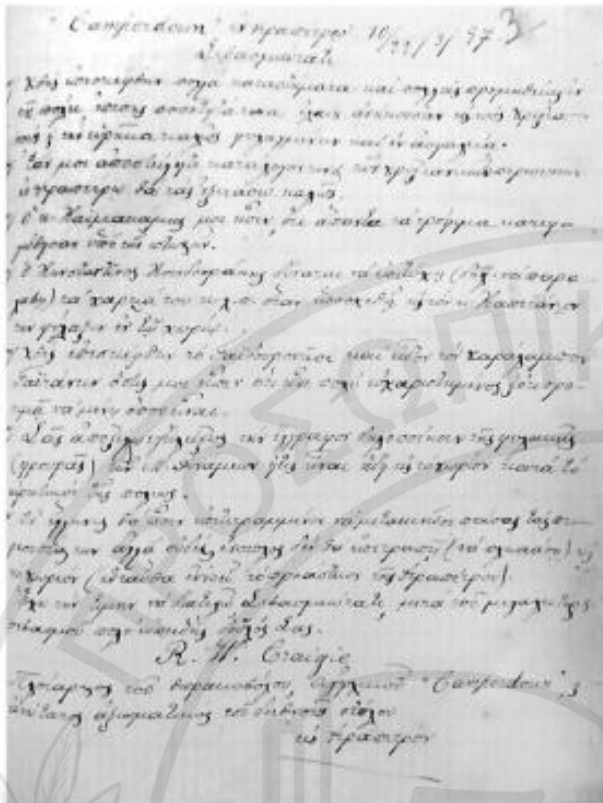
Όπως προαναφέρθηκε, ο Αμβρόσιος είχε σημαντική δράση κατά την Επανάσταση του 1897 - 98. Αναδιφώντας το αρχείο του, εξάγονται σημαντικά στοιχεία, τόσο για τον ίδιο όσο και για καταστάσεις και προσωπικότητες της εποχής. Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα κρίνονται τα έγγραφα αλληλογραφίας με τις

Πιστοποιητικά σπουδών του Αμβροσίου

αρχές κατοχής και τούς ιθύνοντες και αξιωματικούς των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή. Πρόκειται για ξενόγλωσσα (κυρίως στα γαλλικά) έγγραφα, άλλοτε μεταφρασμένα κι άλλοτε όχι, που δίνουν μια πολύ παραστατική εικόνα για τα τεκταινόμενα στην περιοχή, ιδιαίτερα κατά τα χρόνια της επανάστασης, όσο και μεταγενέστερα.

Ως φαίνεται ο Αμβρόσιος είχε συχνές επαφές με τις Αρχές που, με σεβασμό, τον ενημερώνουν για διάφορα θέματα και προβλήματα, με ιδιαίτερες λεπτο-

Η επιστολή του R. W. Craigie

μέρειες. Επί παραδείγματι — από τα πιο «ανώδυνα».*

Campdown εν Ιεραπέτρω
10/22/3/97

Σεβασμιώτατε

Χθες επεσκέφθην πολλά καταστήματα και πολλές προμηθείας εν τη πόλει, επίσης ποσότητα τινά ελαίου ανήκουσαν εις τους Χριστιανούς και την ευρήκα καλώς φυλαγμένην και εν ασφαλεία.

Εάν μου αποστείλῃτε κατάλογον τινά των Χριστιανικών περιουσιών εν Ιεραπέτρω, θα τας εξετάσω καλώς.

Ο χ. Καϊμακάμης μου είπεν ότι

άπαντα τα τρόφιμα κατεφαγώθησαν υπό των πτωχών.

Ο Κωνσταντίνος Κουνδουράκης δύναται να επιτύχει (δηλ. να παραλάβει) τα χαρτιά του κλπ. όταν υποσχεθεί εις τον Καπετάνιον την φύλαξιν εν τω χωρίω.

Χθες επεσκέφθην το Γαϊδουρονήσι και είδον τον Χαράλαμπον Γαϊτάνον, όστις μοι είπεν ότι είναι πολύ ευχαριστημένος και ότι προτιμά να μείνει όπου είναι.

Σας αποστέλλω εγκλείστως την έγγραφον δηλοποίησιν της φυλακής (φρουράς) των Μεγάλων Δυνάμεων ήτις είναι ήδη εις το χωρίον κατά το αρκτικόν της πόλεως.

Οι Έλληνες θα ώσιν επιτετραμμένοι να μετακινώσι πάσας τας περιουσίας των αλλά ουδείς ένοπλος δεν θα επιτραπεί (να πλησιάσει) εις το χωρίον (ενταύθα εννοεί το προάστειον της Ιεραπέτρου).

Έχω την τιμήν να διατελώ Σεβασμιώτατε μετά του μεγαλυτέρου σεβασμού,

* Στα παρατιθέμενα έγγραφα διατηρείται η ορθογραφία και στίξη των πρωτοτύπων.

Το Αγγλικό «Campedown»

πολύ ευπειθής δούλος σας.

R. W. Craigie

Πλοίαρχος του Θωρακοβόλου Αγγλικού *Campedown*, ανώτατος αξιωματικός του διεθνούς στόλου εις Ιεράπετρον.

Και η προαναφερόμενη έγγραφη γνωστοποίηση:

Η έγγραφος Γνωστοποίησις εδόθη δια τούτου του παρόντος εγγράφου ότι το χωρίον και το προάστειον ήτοι προς άρκτον της πόλεως Ιεραπέτρου κατελήφθη υπό φρουράς των Μ. Δυνάμεων, κατ' αίτησιν του κ. Επάρχου της Ιεραπέτρου ως και των κ. κ. Προκρίτων των επαναστατών, σκοπός δε ταύτης (της φρουράς) είναι να προστατεύσει τας περιουσίας εν τη πόλει και να προλάβει αμφότερα τα μέρη του να μη προσβληθώσιν αλλήλα (να μη κτυπήσει το εν τον άλλον) κατά την εκχειρίαν (ανακωχήν).

Επί του καταστρώματος του *Campedown* απέναντι της Ιεραπέτρου τη 8/20/3/97

Οι διευθυνταί των ισχυρών διεθνών ναυτικών.

Αλλά υπήρχαν και πιο ουσιώδη και σοβαρά θέματα στα οποία αναφέρονταν οι ξένοι στις επιστολές τους προς τον Αμβρόσιο, ο οποίος, ως εξάγεται, ήταν ο ενδιάμεσος κρίκος των συνεννοήσεων μεταξύ επαναστατών και Μεγάλων

Δυνάμεων και στον οποίο αναφέρονταν οι επικεφαλής εκπρόσωποι τους για την κατά περίπτωση ειρήνευση της περιοχής:

R. N. Andrea Doria

Ιεράπετρος 13/25 Μαρτίου 1897

Ειδοποιών υμάς ότι έλαβον γνώσιν της υμετέρας επιστολής της 14^{ης} τρέχοντος μηνός διευθυνομένην προς τον αρχηγόν του θωρακοβόλου Αγγλικού «Camperdown». Σας προειδοποιώ να είσθε εντελώς ενήμερος της καταστάσεως τον τόπου. Γνωρίζω ότι οι Έλληνες τόσον όσον και οι τούρκοι εισίν ενδεείς τροφίμων και εκ μέρους μου θα προσπαθήσω να κάμω παν ό,τι θα δυνηθώ δια να έλθω αρωγός εις όλον τον κόσμον.

Απέστειλα ήδη φάρμακα εις τους τραυματισμένους Έλληνας και θα αποστέλλω τον ιατρόν μου πάντοτε εφ' όσον υπάρχει αναγκαιότης.

Προς τούτοις οι επίσημοι τούρκοι του τόπου οι οποίοι είχαν έλθει παρ' ημίν σήμερα μοι προανήγγειλλον ότι οι έλληνες των πεδιάδων δεν παύονται της καταστρεπτικής πράξεως αυτών καίοντες τας ελαίας αυτών και χαλούντες τας ιδιοκτησίας των Μουσουλμάνων.

Επίσης ηδυνήθην να παρατηρήσω από του πλοίου το πυρ των πυρκαϊών και επειδή όλοι οι τούρκοι εισίν κεκλεισμένοι εις την πόλιν, όλαι αι υποψίαι κατ' ανάγκην οφείλουν να επιπέσωσι επί τους Έλληνας.

Το Ιταλικό «Andrea Doria»

Ιερά Επισκοπή Σητείας - «Αγιασμένος»

Τούτο είναι εντελώς εναντίον εις την παραγγελίαν της καθησυχάσεως της νήσου, όπου αι Μ. Δυνάμεις εισίν επιφορτισμένοι και αυτά τα καμώματα ηδύνασθε ευκόλως να εννοήσητε ότι θα ήσαν πάντοτε μακράν της ησυχίας ταύτης ότι σεις οι ίδιοι έχετε ... (την ευθύνη?) εις την πόλιν της Σητείας.

Εν τούτοις Σας παρακαλώ επιμόνως να θελήσετε να μεταχειρισθείτε καλώς την μεγάλην Σας δύναμιν επί ... (των ελλήνων?) δια να παύσωσι αι τοιαύται πράξεις αι οποίαι ηδυνήθησαν να επιφέρωσιν αντεκδικήσεις εις τον Λιμένα των Οθωμανών και ότι εις όλας τας περιπτώσεις απομακρύνουν ποτέ την ειρήνην του τόπου.

Δέχθητε ευμενώς, Σεβασμιώτατε, τα αισθήματα του τρυφεροτέρου μου σεβασμού.

Ο Πλοίαρχος του μεγάλου πλοίου

Ο διοικητής του θωρακοβόλου Ιταλικού *Andrea Doria*

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των συμπλεκομένων Κρητών και Οθωμανών με τις Μεγάλες Δυνάμεις πέρασαν σχεδόν πάντα από την φροντίδα κι επίβλεψη αλλά και διπλωματία του Επισκόπου:

Ιεράπετρος 17/29 Μαρτίου 1897

Σεβασμιώτατε,

Σήμερον κατά την μικράν μάχην μεταξύ των επαναστατών και των τούρκων,

βολή τις έφθασεν εις την πόλιν και τις (άλλη) εις την οικίαν όπου ήτο η Ιταλική σημαία.

Διά τον λόγον τούτον και δια να κάμωμεν να παύσει η μάχη, ερρίφθησαν τρεις σφαίραι κανονίου. Οι ηνωμένοι Κυβερνήται δια να αποφύγωσι του να μη συμβεί άλλοτε το αυτό, μετέβησαν παρά τω επάρχω δια να εγκαταστήσωσι ζώνην τινα πέραν της οποίας οι τούρκοι δεν θα δύνανται να εξέλθουν επ' ουδενί λόγω και να τω αναθέσωσι την φύλαξιν της διαταγής ταύτης, δια να καταστήσωσι γνωστόν ότι ετακτοποιήθη εις Χανιά, Ηράκλειον και Σητεάν, οι Κυβερνήται επιθυμούν να ομιλήσωσι μετά των αρχηγών των επαναστατών, δια να τελειώσωσι μετ' αυτών μίαν ζώνην, πέραν της οποίας να μη δύνανται να εξέλθωσι. Δια να γίνει τούτο, δέον οι αρχηγοί σας να έλθωσιν αύριον το πρωί κατά την 9 ώραν, παρά την ακτήν της θαλάσσης πλησίον του μύλου μετά λευκής τινος σημαίας.

Οι Κυβερνήται υποχρεούνται εις την πλήρη ασφάλειαν εκείνων οίτινες θα έλθωσι και ο υπαρχηγός του αποσπάσματος θα είναι εκεί κάτω δια να τους παραλάβει μέχρι της αφίξεως των Κυβερνητών.

Επίσης σας αναγγέλλομεν ότι η Ιεράπετρος ετέθη υπό την προστασίαν των Δυνάμεων.

Αλλά ο Αμβρόσιος, μπορεί να ήταν η δικλείδα συνδιαλλαγής μεταξύ Μεγάλων Δυνάμεων και επαναστατών, δεν δίσταζε όμως να προχωρήσει και σε έντονες (διπλωματικές πάντα) παρατηρήσεις, ανάλογα με τις περιστάσεις

Πολυαγαπητοί μοι κύριοι πλοίαρχοι των τριών Θωρακοβόλων των σταθμευόντων εν τω λιμένι Ιεραπετρου.

Έλαβον την επιστολήν σας και καλώς ηννόησα το περιεχόμενον αυτής και αν και δεν είναι καθήκον μου να απαντήσω, καθόσον υπάρχουν ενταύθα οι αρμόδιοι αντιπρόσωποι του λαού και οι Αρχηγοί του πολέμου, οίτινες θέλουσι σπεύσει να απαντήσωσι ως μάρτυρες και αυτόπται των χθες λαβόντων χώραν έξωθεν της Ιεραπέτρου, ουχ ήττον ως Επίσκοπος δεν δύναμαι και παντελώς να σιωπήσω μαθών την ασύγγνωστον και πάλιν συμπεριφοράν Ιταλικού πλοίου κατ' αδελφών χριστιανών σπενσάντων να αμυνθώσιν και υπερασπισθώσιν ζωήν τιμήν και περιουσίαν, άπερ επαπειλήθησαν στιγμιαίως... .

Ηράκλειο 1898 – Μετά τη σφαγή...

Οι επιστολές συνεχίζονται στο ίδιο κλίμα, αποδεικνύοντας (όπως άλλωστε αναφέρθηκε και εξ αρχής) τη έντονη συμμετοχή και δραστηριότητα του Αμβροσίου στα τεκταινόμενα της τελευταίας επανάστασης των Κρητών.

Ως ήταν φυσικό, οι σφαγές του Ηρακλείου της 25ης Αυγούστου 1898 στάθηκαν τραγικό σημείο αναφοράς της εποχής και οριοθέτησαν αντιδράσεις και καταστάσεις στο Νησί. Στις 29 Αυγ./10 Σεπτ. 1898 ο πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής και της Συνελεύσεως Ι. Σφακιανάκης, είχε αποστείλει έγγραφο προς τον Ναύαρχο Ποττιέ, προϊστάμενο του Συμβουλίου των Ναυάρχων στο οποίο, μεταξύ άλλων, ανέφερε¹:

Τωόντι αι οδυνηραί λεπτομέρειαι των εν Ηρακλείω γενομένων, των οποίων κατ' αρχάς ουδόλως υποπτευόμεθα την τρομεράν σοβαρότητα, το μέγεθος των υλικών ζημιών τας οποίας υπέστησαν οι Χριστιανοί, το πολυάριθμον των θυμάτων, επί πάσι δε ο αποτρόπαιος χαρακτήρ της επιβουλής, προφανώς σχεδιασθείσης εκ των προτέρων και ψυχρώ τω αίματι εκτελεσθείσης υπό την σκέπην των Οθωμανικών στρατιωτικών αρχών, προξενούσι παρά τοις Χριστιανοίς ερεθισμόν επί μάλλον και μάλλον επιτεινόμενον, όστις είνε πολύ

¹ Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, Αρχείο Διοικητικής Επιτροπής Σητείας 1897 - 1898

δύσκολον να περιορισθή.

Ἄλλως τε, εύκολον εἶνε να εννοηθή, ὅτι ἐξηντλήθη πλέον των δυστυχών κατοίκων η υπομονή. Πανταχόθεν εγείρεται η αὐτή φωνή: Δεν θέλομεν πλέον νόθους λύσεις. Ο τόπος θέλει να διαρρήξῃ δια παντός τους δεσμούς τους συνδέοντας αὐτόν προς Κυβέρνησιν, ἥτις παρεδέχθη ως μέθοδον διοικήσεως την διαρπαγήν, τον εμπρησμόν και την σφαγήν. Τα ημίμετρα και αι ψευδεῖς λύσεις επανέφερον τον τόπον εις την άγριαν κατάστασιν, εκάλυψαν αὐτόν δι' αίματος και ερειπίων και παρεσκεύασαν κατάστασιν εντελώς αφόρητον. Εἶνε καιρός πλέον να παύσῃ οριστικώς η κατάστασις αὐτή και να ζητηθῇ λύσις δυναμένη ν' ασφαλίσῃ εις την τοσοῦτον δοκιμασθείσαν νήσον την ειρήνην και την ησυχίαν, την οποίαν ἀπό τοσοῦτου χρόνου δεν ἐγνώρισε.

Μια μέρα αργότερα, στις 30 Αυγούστου 1898, η Εκτελεστική Επιτροπή απευθύνει ἀπό τη Χαλέπα των Χανίων σχετική ἐγκύκλιο προς τους Χριστιανούς κατοίκους

Εἰγνωστοποιήσαμεν δια δύο προηγουμένων ἐγκυκλίων εις τον λαόν ὅ,τι ἦτο τότε γνωστόν δια τα συμβάντα του Ηρακλείου. Δυστυχώς αι ἑκτοτε εἰδήσεις παριστώσιν ἀκόμη μεγαλητέραν την καταστροφήν. Αὐτάς 1000-1200 χριστιανικάς ψυχάς ὅπου εὐρίσκοντο ἐντός της πόλεως μόνον 358, ως φαίνεται εσώθησαν. Οι λοιποὶ εύρον θάνατον μαρτυρικόν. Ὅλη η κινητὴ περιουσία των Χριστιανῶν διηρπάγη και μέγας ἀριθμὸς οἰκιῶν και καταστημάτων παρεδόθησαν εις τας φλόγας. Την στιγμὴν αὐτὴν οὐδέ εις Χριστιανὸς εὐρίσκεται εις το Ηράκλειον. Μόνον 300 περίπου Ευρωπαῖοι στρατιῶται κρατοῦν μίαν γωνίαν του φρουρίου. Η πόλις εἶνε παραδεδομένη εις την διάθεσιν του ὄχλου και των Τούρκων στρατιωτῶν, ἀπὸ τους οποίους πολλοί, καθὼς εβεβαιώθη, και επυροβόλουν κατὰ των Ἀγγλων και ἀπεγύμνωνον τα θύματα και ἐλάμβανον μέρος εις την διαρπαγήν.

Μέχρι της ὥρας οι κακούργοι ἐμείναν ἀενόχλητοι. Ἀλλ' εἶναι περικυκλωμένοι και δεν υπάρχει τρόπος να διαφύγουν. Η ὥρα της τιμωρίας καθ' ὅλα τα φαινόμενα πλησιάζει. Το ἐν μετὰ το ἄλλο καταφθάνουν τα πλοία των Δυνάμεων και αι ζητηθεῖσαι ἐπικουραὶ εἶναι εις τον δρόμον. Δύο, τρεῖς ἡμέρας ἀκόμη, και θα εἶναι ἐδῶ. Τότε βεβαίως θα ἀρχίσῃ η κρίσις και η ανταπόδοσις. Περὶ αὐτοῦ δεν πρέπει να υπάρχει καμμία ἀμφιβολία.

Συλληφθέντες Τούρκοι υπαίτιοι της σφαγής του Ηρακλείου

Αλλ' εν τω μεταξύ, οι Χριστιανοί ένα έχομεν πατριωτικόν καθήκον, ένα μέγα συμφέρον. Να προσέξωμεν με κάθε τρόπον να μη δώσωμεν την παραμικράν αφορμήν εις τους εχθρούς μας να θολώσουν πάλι τα νερά, να ταράξουν τα πράγματα και να σπρώξουν το ζήτημά μας έξω από τον καλόν δρόμον εις τον οποίον τώρα ευρίσκεται. Όσον δικαία και αν είνε η αγανάκτησίς μας, πρέπει να την κρατήσωμεν. Όποιος Χριστιανός αυτὰς τας ημέρας δώση αφορμήν ταραχής και ανησυχίας, πρέπει να συλλογισθῇ ὅτι κινδυνεύει να γείνη αφορμή να πάη άδίκα το αθών αίμα τόσων Χριστιανών.

Άς έχομεν ακόμη ολίγην υπομονήν και με την βοήθειαν του θεού δεν θα χαθῇ το δίκαιόν μας.

Και στις 11 Σεπτεμβρίου σε άλλη εγκύκλιο προς τους χριστιανούς, από τη Χαλέπα των Χανίων, η Εκτελεστική Επιτροπή διά του Προέδρου Ι. Σφακιανάκη αναφέρει μεταξύ άλλων:

Φήμαι ανησυχητικάί διεδόθησαν αυτὰς τας ημέρας, ὅτι οι κατηγορούμενοι δια τας σφαγὰς του Ηρακλείου θα δικασθώσιν εις Σμύρνην, ὅτι πρόκειται να ζητηθώσιν από τώρα και τα όπλα των Χριστιανών και άλλα τοιαύτα.

Αι ειδήσεις αύται δεν είνε αληθείς. Απ' εναντίας οι ως ένοχοι παραδοθέντες

Ο Συνταγματάρχης Em. Destelle
Στρατ. Διοικητής Σητείας και Ανώτ. Διοικητής
Διεθνών Στρατευμάτων 1897 - 1903

εις τους Άγγλους, 83 μέχρι σήμερα, καθώς και όλοι οι άλλοι όσοι θ' αποδειχθώσι τοιούτοι εκ των ανακρίσεων, θα δικασθώσιν υπό Αγγλικού στρατοδικείου επί τόπου. Ο αφοπλισμός των μουσουλμάνων του Ηρακλείου εξακολουθεί και έως χθές είχαν παραδοθή 3.500 όπλα.

Καθ' όσον αφορά τον αφοπλισμόν των Χριστιανών έγεινε και περί τούτου λόγος. Αλλ' η Εκτελεστική Επιτροπή, τη ομοφώνω γνωμοδοτήσει και πάντων των ενταύθα πληρεξουσίων, εδήλωσε προς τους Ναυάρχους, ότι οι Χριστιανοί είναι διατεθειμένοι να παραδώσωσι τα όπλα των εις την αυτόνομον Κυβέρνησιν η οποία θα εγκαθιδρυθή μετά την εντελή εκκένωσιν της νήσου υπό του τουρκικού στρατού...

Ο Επίσκοπος Ιεροσητείας Αμβρόσιος, ανησυχώντας μήπως καταστάσεις όπως του Ηρακλείου επεκταθούν και στη περιοχή του Λασιθίου, υποβάλλει από το Καρύδι σχέδιο εγκυκλίου προς τους Αρχηγούς, επιτροπές και προκρίτους του τόπου. Το κείμενο συνιστούσε ψυχραιμία, δηλαδή να παύση πάσα παρεκτροπή, να μη κάμνη δε κανέν χωριόν το παραμικρόν ως προς τα Πολιτικά, άνευ ανωτέρας διαταγής, διότι η παραμικρά παρεκτροπή μας θα χαντακώση ολοτελώς το ζήτημά μας (Κρητικόν) ενώ τόρα θεωρείται, ότι έρχεται εις νέον στάδιον σωτηρίας...

Αλλ' ο Αμβρόσιος με αφορμή τις σφαγές του Ηρακλείου, απευθύνει στις 4 Σεπτεμβρίου έκκληση και προς τον Ποττιέ, ζητώντας την προστασία της επαρχίας και ιδιαίτερα της Ιεράπετρας και του λιμένα Σητείας, με την αποστολή τριών πλοίων εις έκαστον λιμένα έν, και έν να περιπολή τα παραθαλάσσια, οπόθεν ο κόσμος φοβείται αγρίας και απροσδοκήτους επιδρομάς, αίτινες δύ-

νανται να διαλάθωσι τα όμματα της Γαλλίας και μεθ' άς αυτή αυτή η Γαλλία και αι λοιπαί Μ. Δυνάμεις θα λυπηθώσι και θα ευρεθώσιν εις δύσκολον θέσιν να επανορθώσουν λάθος, όπερ ηδύναντο να προλάβουν.

Αξιοσημείωτη είναι η περιγραφή της άφιξης τον Γάλλου αντιναύαρχου Ποττιέ στο Λιμένα Σητείας το 1898 και της έναρξης παράδοσης των όπλων. Δίδονται όλες οι λεπτομέρειες για τις οδηγίες της προετοιμασίας υποδοχής του, αλλά και οι εγκύκλιοι που ο Αμβρόσιος απηύθυνε στο λαό της περιοχής:

Ο Γάλλος αντιναύαρχος Ποττιέ

Αι αλλεπάλληλοι ευνοϊκαί ειδήσεις της καταβιβάσεως της ημισελήνου (του συμβόλου τούτου της τυραννίας και πάσης οπισθοδρομήσεως) από των επάλλξεων των φρουρίων της πατρίδος μας, της απομακρύνσεως τον τουρκικού στρατού, του αιτίου των συνεχών καταστροφών μας, της καταλύσεως εν γένει της τουρκικής εξουσίας, ήτις επί 2,5 σχεδόν αιώνας εμάραине την ωραίαν μας νήσον δια του δεσποτισμού και εξαχρειώσεως της και τέλος η είδησις του διορισμού Ηγεμόνος ημών, του υιού του προσφιλεστάτου ημών βασιλέως, κρατούσιν επί ημέρας εν συγκινήσει εκθύμως τον λαόν της επαρχίας μας ανυπομονούντα να τω δοθεί περίστασις να εκφράσει την χαράν και εκφράσει την συγκίνησίν του....

Και η περίσταση ήταν η άφιξη του Ποττιέ, οπότε δόθηκε η ευκαιρία όχι μόνο για τις εκδηλώσεις αγαλλίασης και θερμής υποδοχής του Γάλλου αντιναύαρχου, αλλά και της έναρξης παράδοσης των όπλων των Κρητών και, Οθωμανών, ως ένδειξη λήξης των εχθροπραξιών και σύμφωνα με τη σχετική οδηγία.

Αλλά ο Ποττιέ επισκέφθηκε και την Ιεράπετρα τον Νοέμβριο τον 1898.

Ανάλογη περιγραφή και αυτής της επίσκεψης καταχωρείται λεπτομερώς, με την παράδοση των όπλων κι εδώ των Χριστιανών και των Οθωμανών, την υποστολή της τουρκικής σημαίας και την ύψωση της Ελληνικής στον κούλε της Ιεράπετρας, και την τύποις κατεδάφιση μέρους του τείχους του φρουρίου της Ιεράπετρας. Σύμφωνα με τα τεκμήρια, είχε γίνει παραγγελία για μια ειδική σκαπάνη που δόθηκε στον Ποττιέ για να καταρρίψει τον πρώτο λίθο από το φρούριο. Σε φωτογραφία μάλιστα που απόκειται στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης αναφέρεται ότι ήταν «χρυσή σκαλίσ», ενώ φαίνεται καθαρά και η συσκευασία από τον Παρισινό οίκο Ebel.

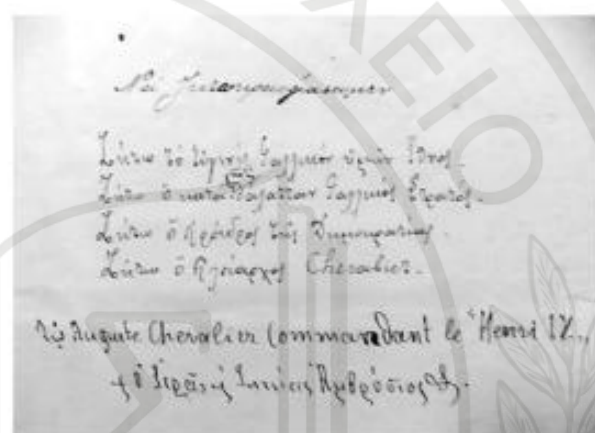
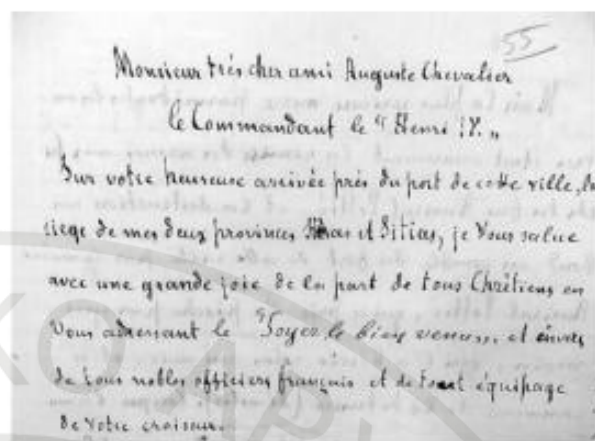

Η «χρυσή σκαλίσ»

Ο Αμβρόσιος κράτησε τις επαφές του μετά την κήρυξη της Αυτονομίας, τόσο με τον Βενιζέλο, εκφράζοντας μάλιστα φανερά τον θαυμασμό του, αλλά και με τα ανάκτορα στην Αθήνα (υπάρχει μακρά αλληλογραφία με τις προτάσεις που του εξητούντο για τη διοργάνωση των εκκλησιαστικών πραγμάτων της Ελλάδας). Όπως προαναφέρθηκε, είχε επίσης καλές σχέσεις με τούς εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων και εκτιμούσε πράξεις τους για την ανακούφιση των μελών του ποιμνίου του και δεν παρέλειπε την έκφραση θαυμασμού

Ο Auguste Chevalier
Πολιτικός Διοικητής Τμήματος Λασιθίου
1897 - 1899

Η αρχή και το τέλος της επιστολής του
Αμβροσίου προς τον Auguste Chevalier

κι ευχαριστιών σε αξιωματικούς των Μεγάλων Δυνάμεων που είχαν υπηρετήσει στην περιοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η θερμή υποδοχή, σε πολύ μεταγενέστερο χρόνο, του Πλοιάρχου Auguste Chevalier, με επιστολή όπου μνημονεύονται γεγονότα τον παρελθόντος, συν τοις άλλοις και η παράδοση των όπλων και η υποτιθέμενη κατεδάφιση τον τείχους τον φρουρίου από τον αείμνηστο πια Ποττιέ. Η επιστολή τον Αμβροσίου καταλήγει με ευχές για τη Γαλλία, άλλο ένα δείγμα της μεγάλης του διπλωματίας.

Τελειώνοντας θα πρέπει να αναφερθεί ότι το κείμενο αυτό στηρίχθηκε σχεδόν αποκλειστικά στο αρχείο του Αμβροσίου που απόκειται στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης. Εκτός των ελαχίστων που παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία, σημειώνεται ότι ολόκληρο το αρχείο του Ιεροσητείας Αμβροσίου Σφακιανάκη παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, αφού καταγράφονται γεγονότα και πρακτικές, επαναστατικές καταστάσεις και διπλωματική αντιμετώπιση των δυσχερειών, διεργασίες και πολιτική. Κι έχω την ικανοποίηση ότι επί των

ημερών μου στη διοίκηση τον Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, το αρχείο του Ιεροσητείας Αμβροσίου ψηφιοποιήθηκε μαζί με άλλες 350.000 τεκμηρίων και αναρτήθηκαν στο διαδίκτυο στο πρόγραμμα «Αρχειομνήμων» των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Προσιτό πια όχι μόνο στα Χανιά, περιμένει τους ερευνητές, που ελπίζω να το «επισκεφθούν» και να εργασθούν σε αυτό, γιατί έχει να αποδώσει πολλά στοιχεία και ίσως άγνωστες πτυχές της ιστορίας αλλά και μικροϊστορίας της Κρήτης, όσο και της προσωπικότητας και του έργου του σημαντικού αυτού Ιεράρχη.

ΠΗΓΕΣ

- Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, αρχείο Ιεροσητείας Αμβροσίου.
- Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, αρχείο Διοικητικής Επιτροπής Σητείας 1897 - 1898.

Ο Ιεροσητείας Αμβρόσιος
(φωτ. του Paul Blanc, Γενικού Προξένου της Γαλλίας στην Κρήτη)